

A svéd nyugdíjrendszer reformja

Az 1990-es évek elején Svédország a nyugdíjrendszer radikális megreformálása mellett döntött. A bevezetett változások azonban olyan mérvűek voltak, hogy lényegében teljesen új rendszer lépett a régi helyébe. A reform központi célkitűzése az volt, hogy – számolva a várható demográfiai és gazdasági fejleményekkel – sikerüljön garantálni a felosztó–kivonó nyugdíjrendszer pénzügyi stabilitását.

Tárgyszavak: felosztó–kivonó nyugdíjrendszer; garantált nyugdíj; fiktív számla; bér; jövedelem; reform; nyugdíjhitel; szociálpolitika.

Bevezetés

Svédország – a többi OECD-országéhoz hasonló demográfiai kihívásokkal szembesülve – 1992-94 között nyugdíjrendszere radikális megreformálását határozta el. 1998-ban a Parlament megszavazta ugyan az új rendszert alkotó törvények többségét, az ún. *automatikus kiegyensúlyozó mechanizmust* működtető „végső” törvényi szabályozást mégis csak 2001 májusában fogadta el a törvényhozás, miközben két kérdés hivatalosan továbbra is megoldatlan. Az egyik a felhalmozódó pénzügyi többletek kiszámítása és felosztása, amiről egy szakértői bizottságnak 2004 márciusában kellett javaslatot előterjesztenie. A másik olyan politikai megállapodás tető alá hozásának lehetőségével és eszközeivel kapcsolatos, ami biztosítaná, hogy a munkáltatókat és a munkavállalókat egyenlő arányban terheljék a nyugdíjjárulék-fizetési kötelezettségek. Jelenleg a munkáltatók járulékfizetési kötelezettsége 10,21%, a munkavállalóké 7%.

Más, nyugdíjrendszerük átalakításán fáradozó országokhoz hasonlóan a svéd reformot is alapvetően a jelenlegi és a jövőben várható deficitok motiválták. E hiányok miatt a nyugdíjjárulékokat szükségképpen, jelentős mértékben fel kellett volna emelni ahhoz, hogy a régi rendszer változatlan formában működhessen tovább. Főként *tőkeerős tartalék-alapjának* köszönhetően ugyanakkor Svédországban a nyugdíjrendszer pénzügyi stabilitása a '90-es évek elején nagyobb fokú volt, mint az eu-

rópai országok többségében. Az érvényben lévő szabályozás mellett azonban – és számolva a lakosság várható átlagéletkorának további emelkedését előrejelző adatokkal, illetve az aktív korúak lélekszámának csökkenésével –, e tartalékalap 2015–2020 között kimerült volna, ezért a rendszer életképességét biztosító nyugdíjjárulék-fizetések alapvetően a gazdasági növekedés függvényévé váltak volna. Becslések szerint – szerény gazdasági növekedési ütem mellett is – a járulékfizetési arálynak a teljes bérkifizetési összeg 18%-áról 25–30%-ára kellett volna növekednie. Ilyen mértékű emelést azonban politikailag és gazdaságilag egyaránt kivitelezhetetlennek tartottak.

Az OECD-országok nyugdíjrendszereinek finanszírozási problémái eltérő politikai válaszreakciókat váltottak ki. Általában a nyugdíjrendszer egyes paramétereinek változtatása a szokásos megoldás, ezek közül a legelterjedtebb a járulékfizetés mértékének emelése. Gyakran a rendszer fenntartási költségeinek csökkentése érdekében növelik a járulékfizetés – a teljes összegű nyugdíj megszerzése előfeltételként megkövetelt – éveinek számát. Viszonylag gyakori a szolgáltatások indexálásának megváltoztatása is.

Svédországban a rendszer egészének átalakítása, nem pedig a régi paramétereinek módosítása jelentette a pénzügyi kihívásokra adott választ. A nyugdíjrendszert ugyanis olyan mértékben változtatták meg, hogy a folyamat jellemzésére megtévesztő lenne a reform megjelölést alkalmazni. Ennek ellenére az Egészségügyi és Szociális Minisztérium az 1990-es években következetesen a „megreformált nyugdíjrendszer” kifejezést használta. Az 1960-ban bevezetett, a munkajövedelmekre alapozott vagy ATP-rendszert ugyanis sok szociáldemokrata a svéd jóléti állam „koronaékszereként” tartotta számon. Ezért a reformfolyamattal szemben még nagyobb ellenkezést váltott volna ki, ha a rendszert kezdetől fogva újnak minősítik.

Alapelvek

A reform irányelvei és az új rendszer szerkezete igen egyszerű és világos. 10 éven át ezek képezték az észrevételek, majd a döntéshozás alapját:

- a) Az új rendszerben az egyén által vagy javára befizetett járulékoknak teljesen meg kell egyezniük az illető „nyugdíjhitelének” összegével, vagyis nem létezhet nyugdíjjogosultság megfelelő járulékfizetéssel történő ellentételezés nélkül és fordítva: 1 korona járulékfizetés 1 koronányi nyugdíjhitelnek felel meg;

- b) a nyugdíjak finanszírozását előre rögzített, fix járulékarány-befizetés mellett kell biztosítani;
- c) az átlagnyugdíjnak az átlagjövedelemhez viszonyítva (vagyis a nyugdíjak színvonalának) az új rendszerben azonosnak kell lennie a régiben elérhetővel, a következő feltételek fennállása mellett:
- átlagosan 40 évnyi szolgálati idő,
 - az 1994-ben mért várható átlagéletkor és
 - az átlagjövedelem évi 2%-os növekedése. A régi rendszerben a nyugdíjak színvonala 50%-os, míg a nyugállományba vonulás időpontjában a korábbi jövedelem helyébe lépő nyugdíj annak kb. 60%-a. A nyugdíjak átlagszintje akkor alacsonyabb a korábbi jövedelem pótlásának arányánál, ha a nyugdíjakat a fogyasztói áremelkedések üteméhez indexálják, miközben a jövedelmek az áraknál gyorsabban nőnek;
- d) léteznie kell garantált minimális nyugdíjnak.

A svéd nyugdíjrendszer reformjában a pénzügyi stabilitás biztosítása elsődleges szempont, és az új rendszer feltehetőleg a valaha megszavazott első olyan állami felosztó–kirovó nyugellátási szisztéma, amely pénzügyileg valóban stabil.

A pénzügyi stabilitással kapcsolatos aggodalmak okai közül az ATP-rendszer pénzügyi csődje volt a legjelentősebb, amely nagy csalódást keltett az érintett politikusok körében és szavazótáborukban. Az ATP-rendszer által felvállaltak ellehetetlenülése kételyeket támasztott a kormány szerepét és e kötelezettségvállalások hitelességét illetően. E keserű tapasztalat birtokában a politikusok kénytelenek voltak levonni a következtetést: az olyan ambiciózus állami nyugdíjrendszer, mint a svéd, nem hagyhatja figyelmen kívül a demográfiai és a gazdasági fejleményeket.

Ezért feltétel nélküli ígérek helyett úgy döntöttek: a nyugdíjak szintjét meghatározó szabályokban közvetlenül számot vetnek az említett fejleményekkel. A pénzügyi stabilitásnak van szociális dimenziója is, mert a nyugdíjrendszer pénzügyi jellemzői szorosan kapcsolódnak a generációk közti igazságosság kérdéséhez (utóbbi az egyes korosztályoknak jutó ellátások és járulékfizetéseik közti egzakt viszony jeleníti meg). A pénzügyi stabilitás tehát szükséges, ám nem elégséges feltétele az új svéd, felosztó–kirovó jellegű nyugdíjrendszer gyakorlati megvalósításához. Az átlagéletkor az előző évszázadban megemelkedett, az öregségi nyugdíjbiztosításban bekövetkezett alapvető módosulás részben indokolja a pénzügyi stabilitás és a generációk közti igazságosság iránti fokozott

érdeklődést. A halálozási arányszám csökkenésével az öregségi nyugdíjbiztosítás kockázati eleme jelentős mértékben csökkent, miközben a megtakarítási elem meghatározóvá vált. Kisebbségi kockázati és jelentősebb megtakarítási tényező mellett természetesebb, gazdaságilag hatékonyabb és igazságosabb az egyéni nyugdíjak összegét a teljes életpálya során felhalmozott megtakarításokra vagy járulékbefizetésekre alapozni, mint a szakmai karrier végén elért jövedelemszinthez igazítani.

A reform bevezetésének folyamata

A svéd nyugdíjrendszer reformfolyamata kiábrándítóan hosszú nyúlt. 1992 augusztusában tették közzé azt az 1991 végétől formálódott első jelentéstervezetet – ez később 89 oldalas, a hagyományosan narancs színű borítólappal megjelenő minisztériumi kiadványsorozat részét képező füzet formájában is napvilágot látott –, amiben a magukat nyugdíj-munkacsoportnak nevezett szakértők körvonalazták a reform mi-
benlétét.

Az 1992 szeptemberében lezajlott általános választásokat követően hatalomra került jobbközép kormánykoalíció – amely a korábbi szociáldemokrata vezetéstől vette át az irányítást – napirendjén szereplő prioritások között előkelő helyet foglalt el az állami nyugellátási rendszer pénzügyi biztonsága kérdésében a széles körű társadalmi konszenzus megteremtése. Akkorra a politikai pártok valamennyi vezető tagja részt vett már az említett munkacsoportban. Mivel a nyugdíjkérdés már az 1980-as években egy e célra létrehozott parlamenti bizottság átfogó és alapos elemzésének tárgyát képezte, az 1992-ben tevékenykedett munkacsoport rövid időn belül tudott életképes megoldást felvázolni. Ennek további oka az lehetett, hogy – Svédországban szokatlan módon – e munkacsoportba nem kaptak meghívást a szakszervezetek és a munkáltatók képviselői.

1994-ben sikerült politikai egyetértésre jutni az új nyugdíjrendszer alapelveit illetően. A „nyugdíjmunkacsoportot” lényegében az eredeti reformjavaslat körül bábáskodó öt politikai párt képviselői alkották, akiket gazdasági és jogi szakértők segítettek e tevékenységükben. Egészen a közelmúltig a csoport elnöki tisztét a társadalombiztosításért is felelős miniszter töltötte be, ami kivételes esetnek számít, és jelzi, milyen jelentőséget tulajdonított a kormány e kérdéskörnek. Az a körülmény, hogy a „végrehajtó csoport” az Egészségügyi és Szociális Minisztériumon belül működött, biztosította mindazt a szükséges energiát, hatáskört és stabilitást, ami megakadályozta, hogy 1994–1998 nehéz időszakában a reform

kifulladás. Bár az új nyugdíjrendszernek eredetileg 1996. január 1-jén kellett volna hatályba lépnie, a törvényt csak 1998-ban szavazták meg. A késlekedés fő oka a szociáldemokrata párton belüli hagyománytisztelők, azaz a politikai baloldal és a Pénzügyminisztérium közti nézetkülönbség volt: előbbiek szerint a reform következtében elfogadhatatlanul alacsonyak lesznek a nyugdíjak, a PM viszont túlságosan költségesnek találta az új rendszert. Egyébként a nyugdíjreformra vonatkozó törvényjavaslatok a Parlament tagjainak általában mintegy 85%-os támogatottságát élvezték, ami a reformmal kapcsolatban, politikai felső körökben nagyfokú konszenzusról, és a svéd Parlamentben hagyományosnak nevezhető pártfegyelemről tanúskodik. Mielőtt azonban e javaslatok a Parlament elé kerültek volna, gyakran heves ellenállásba ütköztek. A nehézségeket azonban végül is leküzdötték, és 2003 óta a reform és irányítása teljesen működőképes. A régi ATP-rendszer nyugdíjpontszerzési lehetősége 2007-ig évente csökken, majd utána gazdaságilag jelentőségét veszti.

A reformfolyamat talán legmeglepőbb vonása, hogy a végeredmény igen közel áll az elsőként összeállított tervezet tartalmához. Ez feltehetőleg legalább annyira ered a reformerkonceptió logikájából, mint abból, hogy a reformerek bekapcsolódtak a gyakorlati megvalósításba.

A nyugdíjreform iránya

A nyugdíjreform-munkacsoport által javasolt rendszer az állami és a magánnyugdíjak alapelveinek keresztezését jelentette. A szándék mindkét rendszer legelőnyösebb vonásainak ötvözése volt.

A reform az *előre definiált szolgáltatásokat nyújtó hagyományos nyugdíjrendszert (DB)*, ami különféle tevékenységekből, munkából származó jövedelmeken alapul, és amihez egy általános, azaz mindenkire érvényes, azonos kulcsú nyugdíj társul, olyan *előre finanszírozott (DC) nyugdíjrendszerrel* helyettesíti, amit garantált nyugdíj egészít ki. Az új rendszerben a járulékfizetések kb. 14%-át tőkésítést alkalmazó egyéni számlákon írják jóvá, a fennmaradó 86% a felosztó–kirovó rendszer finanszírozására szolgál.

Az özvegyi és a rokkantsági nyugellátást, ami a régi rendszer részét képezte, elkülönítetten működő rendszerekbe helyezték át.

A régi, egységes járulékbefizetéssel megszerezhető nyugdíjat *garantálnak* nevezett *ellátással* váltották fel, ám e kiegészítő szolgáltatást csak azoknak folyósítják, akiknek igen szerény összegű a nyugdíjuk.

A garantált nyugdíjat nem járulékokból, hanem jövedelemadóból finanszírozzák. E szolgáltatások folyósításának finanszírozásához szüksé-

ges bevételek a bérek teljes összegének kb. 2,5%-ával egyenértékűek. A meghatározott járulékfizetést előíró rendszerek (DC) hagyományosan tőkésítéssel működnek. Annak érdekében, hogy sikerüljön megkülönböztetni a tőkésítéssel funkcionáló rendszereket a felosztó–kirovó szisztémáktól, utóbbiakat gyakran nevezik rögzített járulékfizetést előíró, és csak névleg létező, vagyis fiktív számlák rendszerének (*notional defined contribution* = *NDC-Systems*). Az egyéni „fiktív számlák” technikája felosztó–kirovó rendszerben olyan eszköz, ami nyilvántartja és méri a biztosított tényleges anyagi hozzájárulásainak összegét, szakmai pályafutásának teljes időszaka során. Minden járulékfizető egyéni számlatulajdonos. Azok a nyugdíjjárulékok, amelyeket az illető számlatulajdonos évente befizet, e számlán kerülnek jóváírásra és fiktív tőkét képeznek.

A nemzeti nyugdíjrendszerek általában előre definiált szolgáltatásokat nyújtó rendszerek (DB) voltak, és finanszírozásuk szinte teljességgel felosztó–kirovó rendszerben történt. Azok a demográfiai és gazdasági fejlemények, amelyek a járulékfizetési kulcs vagy a nyugdíjak összegének módosításához vezethetnek, országos szinten „nem bebiztosítható” kockázatokként értékelhetők. Adott DB-rendszer elvileg képes a járulékbefizetések %-arányának módosításával fedezetet nyújtani e kockázatokra. A gyakorlatban azonban az előre meghatározott szolgáltatásokra vállalkozó (DB-) rendszerek inkább arról ismertek, hogy a „be nem biztosítható” kockázatok a nyugdíjak összegének – a rendszer működési szabályainak egyidejű módosítása révén – kiigazításával is kezelik. Deficit felszámolására a befizetési előírás emelése hosszú távon nem életképes megoldás.

Az a körülmény, hogy a gazdasági és a demográfiai kockázatok szükségképpen maguk után vonják a szolgáltatások színvonalának kiigazítását, az NDC-rendszer hátrányának tekinthető.

Ugyanezt azonban e rendszer erősségeként is fel lehet fogni. Az NDC-re vonatkozó törvényi előírás rugalmatlansága előnyben részesíti a fegyelmet és arra kötelezi a törvényalkotót, hogy explicit módon kezelje a létező kockázatok, mivel a rendszer képes arra, hogy megfelelő információval rendelkezzen e rizikófaktorokról. A gazdasági és a demográfiai visszaesésekről tájékoztató információk iránti igény az NDC-rendszer esetében nagyobb, mint a hagyományos felosztó–kirovó technikát alkalmazó DB-rendszerben. Az új nyugdíjrendszer bevezetésével Svédországban pl. az ország gazdaságának, növekedési üteme olyan kérdéssé vált, ami a nyugdíjasok számára egyéni pénzügyi érdeket testesít meg, és a lakosság e csoportja politikailag igen fontos és befolyásos. A régi DB-rendszerben ez nem fordulhatott volna elő. Ráadásul az a választási

szükségszerűség, hogy dönteni kell: elhalassza-e az egyén a nyugdíjba vonulás időpontját, vagy elégedjék meg alacsonyabb összegű nyugellátással – ami az átlagéletkor-növekedés következménye –, az új rendszerben egyértelműen megjelenik.

A nyugdíjjogosultságot biztosító jövedelem

Nyugdíjjogosultságot biztosító jövedelmek Svédországban alapvetően azokból az éves szinten megkeresett bérekből keletkeznek, amelyek az adóztatható minimális jövedelem (≈ 9000 SEK)* és a maximális adózott jövedelem (2003-ban 306 750 SEK) határai közé esnek. Nyugdíjjogosultságot biztosít továbbá valamennyi társadalombiztosítási szolgáltatás, aminek jövedelempótló jellege van, mint pl. a táppénz, a munkanélküli-segély, a rokkantsági vagy az anyasági/apasági segély. A gyermekek nevelésére szentelt évek, a felsőfokú tanulmányok ideje és a kötelező katonai szolgálat is alapot szolgáltat nyugdíjhitelben való részvételre. A gyermekgondozás mind nők, mind férfiak számára nyugdíjjogosultságra alapot szolgáltató indok. E jogalapot belefoglalták a reformba, mert jogosnak és politikailag szükségesnek ítélték, hogy minimálisra csökkentsék vagy kiküszöböljék azt a negatív hatást, amit a nőkre gyakorolhatna a DB-módszernek az NDC fiktív számla rendszerével való helyettesítése, amely utóbbi a szakmai pályafutás egésze során szerzett jövedelmekre épül. A szociális támogatási rendszerhez tartozó, jövedelempótló juttatások után járó nyugdíjhitelt – éves szinten az ország költségvetéséből a nyugdíjrendszer tartalékalapjába befizetett, megfelelő összegű tőke-transzfer finanszírozza. Napjainkban a nyugdíjjárulékfizetések és a nyugdíjhitel kb. 17%-a ilyen átutalásokból származik.

Átmenet az új rendszerre

Az 1937-ben vagy korábban születettek nyugdíját még a régi rendszer szabályai szerint számítják ki.

Az 1938 és 1953 között születetteket mindkét rendszer alapján kalkulálják majd: azon biztosítottak számára, akik 1938-ban születtek, a nyugdíj 16/20-át a régi rendszer szerint, a fennmaradó 4/20 részt pedig az új szisztéma szerint állapítják meg (az 1960-tól a régi rendszerben felhalmozódott nyugdíjhitelt átalakították az NDC-rendszerben érvény-

* 1 euró = kb. 9,16 svéd krona.

ben lévő nyugdíjhitellé). Az 1939-ben születettek nyugdíjának 15/20-át a régi, 5/20-át az új rendszer szerint kalkulálják és így tovább. Az 1953-as születésűek (ez az átállás éve) esetében a nyugdíj 1/20-át a régi, 19/20-át az új rendszer előírásai szerint számítják ki.

Az 1954-ben és később születettek valamennyi, a régi rendszerben összegyűjtött nyugdíjpontját az NDC-rendszer nyugdíjhiteleire konvertálták. A régi rendszerben a fogyasztói árakhoz igazodva végezték a nyugdíjak indexálását, 2002-től a nominális átlagjövedelmek alakulása (–1,6%) az indexálás alapja. A régi ATP-rendszerben felhalmozódott nyugdíjpontoknak az új NDC-rendszer nyugdíjhiteleire történő átváltására vonatkozó „visszamenőleges hatályú megállapodás” – az indexálás módosításával együtt – a régiről az új rendszerre történő viszonylag gyors átmenetet tett lehetővé. 2002. december 31-e óta a nyugdíjjogosult aktív lakosság 72%-ának nyugdíjszámításában már áttértek az új rendszerre, és csupán 28%-uk tartozik a régihez.

Hogyan működik a DC fiktív számla rendszere?

Az NDC-rendszerben minden egyes biztosított valamennyi nyugdíjra feljogosító éves jövedelme 16%-ával egyenértékű összeg az illető fiktív számláján évente kerül jóváírásra. A megfelelő összeget havonta utalják át abba a tartalékalapba, ami biztosítja a nyugdíjak kifizetését. Az új rendszerben nem létezik hivatalos nyugdíjkorhatár. A nyugdíjjogosultságot biztosító jövedelmeket mindaddig akkumulálják és hozzáírják a fiktív (és pénzügyi) számlákhoz, ameddig az egyéneknek van járulékköteles jövedelmük – bármilyen korúak legyenek is, és akár részesülnek már nyugdíjban, akár nem. 61 éves kort követően az egyén által választott bármely időponttól kezdődően 25, 50, 75 vagy 100%-os nyugdíjban lehet részesülni, vagyis a foglalkoztatásnak nincs felső korhatára. A felosztó–kierő rendszerben a nyugdíjat a nyugállományba vonulás időpontjában számítják ki a fiktív számlán szereplő egyenleg „konverziós koefficiensnek” nevezett együtthatóval történő osztásával. Ez a férfiak és a nők nyugdíjazáskor érvényes várható átlagéletkorát tükrözi, amit évente számítanak ki, ötéves mozgó átlag alapján.

Ha a várható átlagéletkor nő, akkor a felhalmozott virtuális tőke szerényebb összegű éves nyugdíjat biztosít a fiatalabb korosztályok számára. Ahhoz, hogy az átlagéletkor növekedése mellett is sikerüljön megőrizni a nyugdíj fix összegét, el kell halasztani a nyugdíjba vonulás időpontját. Az NDC-rendszerben a konverziós együttható a pénzügyi stabili-

tás fő eleme. Mint minden állami DB nyugdíjrendszer, a régi svéd szisztéma is irányzatában, államilag támogatta az idő előtti nyugdíjba vonulást. Az átlagéletkor emelkedésével e szubvenciók összege is nőtt. Az állami támogatások automatikus növekedésének a megszüntetése, együtt annak gazdaságra gyakorolt negatív hatásaival együtt a svéd nyugdíjrendszer reformjának fontos szempontja.

Az NDC-rendszer tartalékalapja

Az NDC-rendszernek van egy viszonylag jelentős tartalékalapja, amit valójában négy nemzeti nyugdíjalap alkot. Az alap elsődleges célja a demográfiai hatások szabályozása úgy, hogy a korosztályok eltérő létszámából adódó változások – mivel a járulékfizetési ráta rögzített – ne módosíthassák túlzott mértékben a különböző korosztályok nyugdíjának értékét. Mindegyik tartalékalap élén a kormány által kinevezett igazgatótanács áll. Befektetési politikájukban a törvény előírásai szerint az alapoknak csak arra kell tekintettel lenniük, hogy mi optimális a biztosítottak szempontjából. 2001. január 1-jén hozták létre e nyugdíjalapokat, amikor 540 Mrd SEK (kb. 54 Mrd euró) tőkét örökölték a „régii” tartalékalapoktól, amelyeket méltányosan osztottak szét az újak között. A nyugdíjreform ezen alapok befektetési politikájának számottevő liberalizálását vonta maga után. 2001. január 1-jétől az alapok aktíváinak csupán 30%-át kötelező kötvényekben elhelyezni, azaz a befektethető vagyon maximum 70%-a részvényekbe vándorolhat. Az aktívák legfeljebb 40%-a viselhet devizaárfolyam-kockázatot.

2000 őszén több mint 4 millió svéd állampolgárt kértek fel arra, hogy válasszon magának befektetési alapot. E felkérésnek 66%-uk tett eleget. Azóta évente hasonló kérdőívet küldenek mindazokhoz, akik első nyugdíjjárulékat fizették be a rendszerbe. Azoknak a részaránya azonban, akik valóban választanak befektetési alapot, gyorsan csökkent. Ennek egyik oka az, hogy 2000-ben négy év (1995–1998) során akkumulálódott járulékbefizetések befektetése volt a tét. A szóban forgó tőke 2000-ben tehát lényegesen jelentősebb összeget képviselt, mint az azt követő években. 2000-ben az akcióval kapcsolatos kommunikáció és reklám is hatásosabb, erőteljesebb volt. 2001–2003 során azoknak az átlagéletkorra, akik első alkalommal választhattak maguknak befektetési alapot, sokkal alacsonyabb volt, mint 2000-ben, ami szintén hozzájárulhatott az általános érdektelenséghez csakúgy, mint a részvényárfolyamok 2000 óta bekövetkezett drámai mértékű esése. Az első évet (a 2000. év) leszámítva a nők, a befektetési alap kiválasztása tekintetében, kissé aktí-

vabbak voltak a férfiaknál. Azoknak az aktívait, akik egyáltalán nem jelölték ki a maguk számára alapot, helyettük választott, és a többitől elkülönített alapba utalták át, amit „hetedik AP alap”-nak hívnak, és független kormányügynökség irányítása alatt áll. E befektetési politikájában teljes szabadságot élvező alap aktíváinak kb. 90%-át részvényekben, 10%-át pedig kötvényekben helyezte el. Egyébként minden biztosítottnak lehetősége van arra, hogy a felhalmozási fázis bármely pillanatában aktívan válasszon magának befektetési alapot. A választás megtörténtét követően az ilyen egyéneket ugyanúgy kezelik, mint azokat, akik a hivatalos felhívásra választottak. A biztosítottak közül csak kevesen élnek az alap menet közbeni megváltoztatásával, annak ellenére, hogy e tekintetben lényegében semminemű korlátozás nincs, és az akció ingyenes.

Éves tájékoztatás – a svéd „narancssárga boríték”

Minden 26 évesnél idősebb biztosított, aki még nem részesül teljes összegű nyugdíjban, évente kimutatást vehet kézhez, ami tájékoztatja a fiktív és pénzügyi számlái aktuális helyzetéről és változásairól. E kimutatásból kiderül, miként módosult az előző évhez képest a legutóbbi számlaegyenleg; megismerhető a számlakivonatból az is, hogy az előző évben koronában mennyi új nyugdíjhitelt halmozott fel az illető személy (azaz milyen összegű nyugdíjárulékot fizetett be maga a biztosított, munkáltatója, és néha – az általános adóbevételekből – a kormány), továbbá szerepel benne az indexált összeg koronában, az „örökölt nyereségek” összege és az adminisztrációs költségek miatti levonás. A nyugdíjba vonulás időpontjában a virtuális nyugdíjtőkére az átváltási együtthatót alkalmazzák a nyugdíj tényleges összegének kiszámításakor. Az éves összesítő a biztosítottak állami (az NDC-rendszerből származó) nyugdíjára vonatkozó előretekintő, várható összegeket is feltüntet, amihez hozzáadódik a tőkésítés révén szerzett és a garantált nyugdíj. Az előrejelzés bemutatja, mennyi lenne 61, 65 és 70 éves korban történő nyugdíjazás esetén a nyugdíj összege az átlagjövedelem kétféle – évi 0 és 2%-os – növekedése esetén. Az átlagjövedelem zéró növekedését feltételező forgatókönyv esetén a tőkésítésből eredő nyugdíj hozama feltehetőleg 3,5%, amiből le kell számítani a igazgatási költségeket. Évi 2%-os átlagjövedelem-emelkedést prognosztizáló forgatókönyvet feltételezve a növekmény 6%-os lenne. Ez utóbbit túlságosan optimistának tartják, és ezért bírálják.

Az automatikus kiegyenlítő mechanizmus és az NDC-rendszer éves jelentése

Az NDC-rendszer egyik fő célkitűzése az átlagnyugdíj és az átlagjövedelem közti stabil viszony garantálása. Abban az esetben pl., ha a foglalkoztatottak száma csökken, az átlagjövedelem változásaihoz történő indexálás a virtuális tőke és a nyugdíjak az NDC-rendszer implicit hozadékánál magasabb hozamát idézi elő. Ugyanez a helyzet, ha e csökkenés a foglalkoztatottság visszaesése vagy demográfiai tényezők, pl. az alacsony születésszám miatt alakul ki. Ha az átlagéletkor nő, akkor az átváltási együttható utólag túlságosan bőkezű eredményre vezethető. Akkor is deviancia figyelhető meg, ha a tartalékalap hozama elmarad az átlagjövedelem emelkedésétől.

Az *automatikus kiegyenlítő mechanizmust* azért vezették be, hogy pénzügyileg stabilizálja a rendszert, annak passzívait a lehető legnagyobb gyakorisággal indexálva az átlagjövedelem alakulásához. A kiegyenlítő mechanizmust éves számítási és a felosztó–kirovó rendszer aktíváinak és passzíváinak kimutatására szolgáló szabályok alkotják, amelyek számviteli mérlegkészítést tesznek lehetővé. A járulékoknak a nyugdíjalapba történő befolyásával keletkező aktívák összegének becslésére a forgalom várható időtartamát használják, ami új koncepció. Ezzel mérhető a rendszer kötelezettségvállalásainak forgalma is. A nyugdíjrendszer aktíváinak és passzíváinak számítási képletét törvény írja elő. A tartalékalapot leszámítva, aminek összegét a piaci tranzakciók alapján kalkulálják, az automatikus kiegyenlítő mechanizmusban használt számítás kizárólag a nyugdíjrendszerben regisztrált tranzakciókra vonatkozik. A számviteli mérleg összeállításában ezért nem szerepel előrejelzési elem. A rendszer pénzügyi helyzetét egyensúlyi aránnyal fejezik ki, ami az aktívákat (a tartalékalap és a járulékbefizetések összegét) a passzívakkal (a rendszer kifizetési kötelezettségeivel) állítja szembe. Ha a passzívák összege meghaladja az aktívákét, az indexálás alapja automatikusan átalakul a rendszer implicit hozamának becslésévé, ezzel automatikusan kiigazítva a nyugdíjak szintjét.

Összeállította: Nagy Károlyné

Settergren, O.: La réforme du système de retraite suédois. = Problèmes Économiques, 2004. 2844. sz. febr. 18. p. 16–23.

Le modèle scandinave. = L'Économie Politique, 1. k. 13. sz. 2002. p. 1–4.

Activité familiale et activité professionnelle: une comparaison des ménages français et suédois. = Premières Informations et Premières Synthèses, 2001. 112. sz. márc. p. 11–15.

Préserver l'environnement: taxes ou permis à polluer? = Économie et Prévision, 2000. 2–3. sz. apr.–jún. p. 12–16.